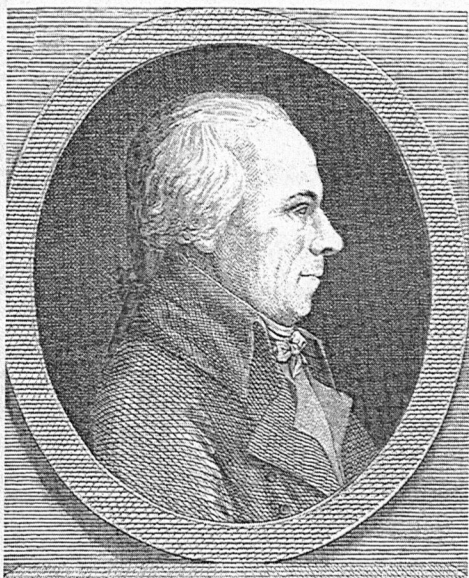

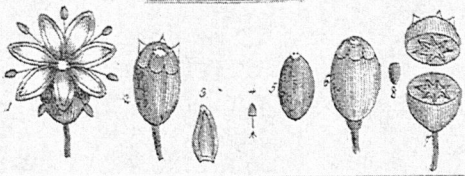
21 чэрвеня – 270 гадоў з дня нараджэння
Ж. Э. Жылібера (1741–1814),
французскага і беларускага натураліста,
хірурга і анатама

К. Д. Варанько,
вядучы бібліёграф Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі

J.E. GILIBERT MD.
natus anno 1741 junii 21.

GILIBERTIA.

Gratum Laboris proemium

Шырока распаўсюджаны ў трапічнай Амерыцы і Азіі від раслін жыліберцыя атрымаў сваю назву ў гонар вядомага французскага батаніка і ўрача XVIII ст. Жана Эмануэля Жылібера. Аднак мала каму вядома, што дзейнасць гэтага выдатнага вучонага-натураліста была цесна звязана з Беларуссю. Менавіта ён стварыў і некалькі гадоў узначальваў першую вышэйшую навучальную ўстанову на тэрыторыі сучаснай Беларусі – Гродзенскую медыцынскую акадэмію, заснаваную ў 1775 г.

У 1760 г. Ж. Э. Жылібер паступіў на медыцынскі факультэт, дзе атрымаў навуковую ступень доктара медыцыны. У 1768 г. стаў прафесарам анатоміі, хірургіі і натуральнай гісторыі ў Ліёнскім медыцынскім каледжы.

У 1775 г., атрымаўшы запрашэнне на працу ад падскарбія Вялікага Княства Літоўскага А. Тызенгаўза, Ж. Э. Жылібер прыбыў у невядомае Гродна, каб арганізаваць і ўзначаліць тут медыцынскую школу. З сабой ён узяў багаты гербарый з 300 раслін і добрую бібліятэку. Перш за ўсё ён пачаў ствараць батанічны сад, які ўжо праз некалькі гадоў быў прылічаны разам з Лонданскім і Пецярбургскім да найлепшых у Еўропе і атрымаў пачэсную назву «Каралеўскі». Насенне і саджанцы сюды дасылаліся з Англіі, Аўстрыі, Расіі. У 1778 г. калекцыя саду налічвала ўжо каля 2000 айчынных і экзатычных відаў раслін (у тым ліку з Паўднёвай Амерыкі). Звыш 500 з высаджаных мясцовых раслін мелі практычнае прызначэнне: з іх вырабляліся разнастайныя лекі для шпітэля і аптэкі пры Гродзенскай медыцынскай акадэміі. Адначасова Ж. Э. Жылібер выкладаў медыцыну, хірургію, ветэрынарыю і прыродазнаўства. Пры Акадэміі быў

створаны асобны анатамічны тэатр – адзін з лепшых у медыцынскіх навучальных установах Еўропы, у якім студэнты вывучалі «ўнутраны свет» чалавека і разнастайных жывёл. Намаганнямі вучонага ўзнік і першы ў Беларусі дзяржаўны заалагічны музей. Разам з іншымі выкладчыкамі і студэнтамі ён арганізаваў некалькі экспедыцый па наваколлях Гродна, Беластока, Варшавы, Нясвіжа, Навагрудка, Вільні, Шчорсаў, Вішнева, у час якіх збіраў разнастайныя расліны, рабіў гербарый, папаўняў заалагічныя і мінералагічныя калекцыі.

Дзейнасць Ж. Э. Жылібера пакінула значны след у гісторыі беларускай навукі і медыцыны. Медыцынская акадэмія, створаная і паднятая вучоным на міжнародны ўзровень, займала асаблівае месца, паколькі ў той час на ўсёй тэрыторыі Рэчы Паспалітай па сутнасці не было ніводнай навучальнай установы, якая б рыхтавала лекараў для ўсёй краіны. Батанічны сад, закладзены Ж. Э. Жыліберам у Гродне, стаў першым ва ўсёй Рэчы Паспалітай.

За сваё жыццё вучоны, тонкі назіральнік і вопытны прыродазнавец, апублікаваў каля 160 прац, прысвечаных эпідэміялогіі, заалогіі і батаніцы. Без сумнення, найбольш значнай з іх з'яўляецца «Флора Літвы» – адна з першых друкаваных прац, прысвечаных флоры Беларусі. Актыўная дзейнасць Ж. Э. Жылібера паклала пачатак фларыстычным даследаванням у нашай краіне, а яго працы і гербарый (першы дасканалы вядомы з тэрыторыі Беларусі), які захаваўся, з'яўляюцца каштоўнымі крыніцамі ведаў аб раслінах, што раслі на беларускіх землях больш за 200 гадоў назад.